

medievistika

BORIS BOVE

STOLETÁ VÁLKA

Karolinum

Stoletá válka

Boris Bove

Z francouzského originálu *La Guerre de Cent Ans*,
vydaného v nakladatelství Éditions Belin v roce 2015
přeložil Jan Lockenbauer.
Doslov Claude Gauvardová

Vydala Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum
Praha 2021

Edici *Medievalistika* řídí prof. PhDr. Martin Nejedlý, Dr.

Redakce Kristýna Boháčová

Grafická úprava Zdeněk Ziegler

Mapy Jaroslav Synek

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

První české vydání

© Univerzita Karlova, 2021

© Éditions Belin/Humensis, *La Guerre de Cent Ans*, 2015

© Boris Bove, 2021

Translation © Jan Lockenbauer, 2021

Afterword © Claude Gauvard, 2021

ISBN 978-80-246-4772-2

ISBN 978-80-246-4783-8 (pdf)

ISBN 978-80-246-4785-2 (epub)

ISBN 978-80-246-4784-5 (mobi)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

Obsah

Došlo ke stoleté válce?	7
-------------------------------	---

Kapitola I.

Válečný stát: vnější krize (1337–1360)	18
--	----

Kapitola II.

Válka a daňový systém: vnitřní krize (1355–1369)...	46
---	----

Kapitola III.

Veřejné mínění, reforma království a politická komunikace ve 14. století.	72
---	----

Kapitola IV.

Vítězství daně a odvěta (1369–kolem 1400)	97
---	----

Kapitola V.

Válka knížat (1407–1435)	120
--------------------------------	-----

Kapitola VI.

Obrození: Francie mezi léty 1429 a 1461	152
---	-----

Závěrem	178
---------------	-----

Doslov k českému vydání (Claude Gauvardová) ...	187
---	-----

Rodokmeny	195
-----------------	-----

Stěžejní události v chronologickém pořadí	206
---	-----

Seznam literatury	216
-------------------------	-----

Rejstřík	223
----------------	-----

Došlo ke stoleté válce?

Došlo ke stoleté válce? Patrně ano, uvážíme-li množství knih věnovaných tomuto tématu. Podle většiny publikací započala stoletá válka v roce 1337 zabavením vévodství Guyenne anglickému králi, který se na základě vzdáleného příbuzenství prohlásil za dědice francouzského trůnu. Dále se v nich píše, že skončila v roce 1453 odchodem Angličanů po druhém dobytí Bordeaux. Měla tedy trvat 116 let. Avšak skončila skutečně v roce 1453 a začala skutečně v roce 1337? Stoletá válka je historiografická konstrukce, a existuje proto několik chronologických dělení.

Konflikt ve skutečnosti neukončila žádná mírová smlouva a Angličané tíhli k návratu zpět do Francie již v roce 1475 během francouzsko-burgundských válek. Tento pokus měl krátké trvání, protože Ludvík XI. vykoupil odchod anglického kontingentu zlatem. Situace se však opakovala v roce 1544, kdy anglický král využil konfliktu mezi Františkem I. Francouzským a Karlem V. Habsburským k obsazení města Boulogne-sur-Mer. Rovněž v tomto případě upřednostnil král Francie spojení s Angličany (proti Španělsku) namísto obnovy nepřátelského stavu. To ovšem nezabránilo anglickým králům činit si i nadále nárok na francouzský trůn a nosit v erbu během celého období starého režimu¹ květy lilie. Oficiálně si přestali nárokovat královskou korunu Francie až v roce 1804 – diplomatické vztahy mezi oběma zeměmi se však opravdu zklidnily patrně až podepsáním Srdečné dohody v roce 1904. Zdá se tedy, že stoletá válka neměla jednoznačný konec... Je však na místě spojovat veškeré francouzsko-anglické soupeření se stoletou válkou? Daleko lépe jsme přeci schopni ho objasnit na základě specifického geopolitického kontextu každého dějinného období.

¹ Francouzský výraz *ancien régime*, tj. starý režim, označuje politické uspořádání, které existovalo ve Francii pod nadvládou dynastie Bourbonů od 16. století do období Velké francouzské revoluce. – Pozn. překl.

Lze jasně stanovit alespoň začátek konfliktu? Zabavení vévodství Guyenne, ke kterému se Filip VI. uchýlil v roce 1337, představovalo již čtvrtou konfiskaci léna anglického krále od roku 1294. Politické napětí mezi oběma královstvími sahá do období, kdy Eleonora Akvitánská uzavřela svůj druhý sňatek s Jindřichem II. Plantagenetem (1152), nebo dokonce do časů dobytí Anglie Vilémem I. Dobyvatelem (1066). Má ovšem vzájemná rivalita z 11. a 12. století stejnou povahu a podobný rozsah jako konflikt ze 14. a 15. století? Určitě ne.

Délku, krutost a rozsah sporu lze nicméně vykládat jako průvodní jevy krize, která souvisela s vývojem královského státu. Na rozdíl od běžného vymezení období stoleté války (1337–1453) proto budeme zastávat myšlenku, že tento konflikt začal již v 90. letech 13. století. V jeho průběhu starý francouzsko-anglický spor změnil povahu a intenzitu a přešel od dynastických a feudálních šarvátek ke státní a národní válce. Třebaže nepřátelství po ukončení konfliktu stále přetrvávalo, anglický král začal kvůli předchozí zkušenosti považovat plán na dobytí Francie za překonanou utopickou myšlenku.

Předkládaná kniha si klade za cíl představit stoletou válku jako průvodní jev přechodu k novému politickému řádu. Feudální dělení moci mezi pánem a vazaly se stalo zastaralým z důvodu rozvíjející se role suverenity a královského státu. Tato situace dovedla ke vzpouře vévodu z Guyenne, který byl jakožto král Anglie nejmocnějším ze všech vazalů. Délka konfliktu, utrpení a nouze, kterým byli vystaveni jeho protagonisté, posílily národní cítění, které se pomalu formovalo již od 13. století. Tímto způsobem událost položila základy národního státu, jehož idea pak dozrávala až do 19. století.

Za účelem pochopení tohoto procesu je třeba vymezit jako „stoletou válku“ období od 90. let 13. století do 50. let 15. století. Na druhou stranu je však třeba mít na paměti, že tato periodizace představuje pouze myšlenkovou konstrukci, která má své vlastní dějiny. Historici vymezili období stoleté války již před velmi dávnou dobou, avšak přesným popisem událostí se začali zabývat až na konci 19. století. Teprve ve druhé polovině 20. století byla nakonec pochopena jako fenomén.

Objev stoleté války

První publikace nesoucí název *Stoletá válka*, kterou vydal Théodore Bachelet v roce 1852, se dočkala během 19. století hned několika dotisků.

Jedná se o knihu určenou pro mládež, podává nicméně přesné svědectví o způsobu, jakým soudobí historici pojímali tento konflikt. Válka podle nich započala v roce 1337 a skončila po 116 letech v roce 1453. Théodore Bachelet psal v době, kdy začali romantičtí autoři, znaveni suchým racionalismem osvícenství, znovu objevovat středověk. Tehdy zkoumali republikánští historici jako Augustin Thierry nebo Jules Michelet vznik národního cítění a první projevy buržoazie jako hybatele dějin.

Soudobí autoři čerpali při sepisování dějin konce středověku ze starých kronik, zvláště pak ze snadno dostupného spisu Jeana Froissarta, který byl od 16. století vydán hned několikrát. Froissart zemřel okolo roku 1404, a poznal proto pouze první polovinu střetu, který dnes nese jméno stoletá válka. Již před svou smrtí však s údivem poukazoval na trvání a celistvost konfliktu, zatímco většina ostatních kronik se spokojila se zaznamenáváním skutků královské rodiny. Jeho spis byl v soudobém kulturním kontextu pozoruhodnou výjimkou. Na rozdíl od svého předchůdce Jeana le Bèla, který mu byl jinak velkým vzorem, se Froissart nezajímal pouze o chrabré činy Eduarda III. Plánoval totiž jako historik zaznamenat rovněž „významné vojenské události, ke kterým došlo během válek Francie s Anglií“. Hlavním záměrem jeho kroniky bylo stanovit, zda hrdinská rytířskost zůstane po vládě Eduarda III. v Anglii, nebo se vrátí na evropský kontinent. Froissart si dal rovněž snad až příliš záležet na koherenci svého popisu a představil střet mezi oběma králi jako rytířský a dvorský rozbroj. Eduard III. podle něho nejprve ověřil v kruhu svých nejvěrnějších, zda má skutečně právo na francouzský trůn. Poté požádal Filipa VI. o zjednání nápravy a vyčerpal postupně všechny mírové prostředky k jejímu dosažení. Nakonec se musel rozhodnout pro válečné řešení celé situace, protože oponent trvale odmítal jeho spravedlivé požadavky. Než k tomu však došlo, informoval anglický král Filipa VI. o svém záměru prostřednictvím oficiálního dopisu. Třebaže Froissart nezažil dobytí Bordeaux (1453), oddělil období začínající rokem 1337 od předchozích dějin. Výzkumy historiků zabývajících se v 19. a 20. století stoletou válkou se opíraly právě o tuto chronologickou periodizaci zavedenou Froissartem. Třebaže v naší knize budeme sledovat i tuto výkladovou linii, uchopíme zlomový rok 1337 jako součást širší dynamiky určitého střetu, který od roku 1294 postupně nabýval na intenzitě. Tento střet souvisel v první řadě s rozvojem role královské suverenity na obou stranách Lamanšského průlivu.

Od dějin bitev k dějinám jako fenoménu

Froissartovo dílo potkal v oboru historiografie zcela paradoxní osud. Kronika byla jeho současníky navzdory své narativní hodnotě špatně přijata, protože neodpovídala jejich očekávání. Oslavovala totiž rytířskou zdatnost a byla zcela lhostejná k národní dimenzi konfliktu. Čtenáři pozdního středověku měli v oblibě spíše soubor Velká kronika Francie (*Grandes chroniques de France*), který předkládal vlastenecké pojetí dějin, kde hrála hlavní roli prozřetelnost. Soubor však nedokázal pojmout stoletou válku jako celek nebo nabídnout komplexní výklad daného období.

Na počátku 16. století se situace obrátila. Zatímco Velkou kroniku Francie (*Grandes chroniques de France*) přehlíželi humanisté odmítající čistě z principu všechny texty uznávané v pozdním středověku, Froissartova kronika začala nabývat na významu. Dočkala se rovněž mnoha vydání – od výtisku připraveného Antoinem Vérardem (1495) až po edici Denise Sauvage (1559), která sloužila jako klíčový text až do 19. století.

V poslední třetině 19. století se historie ustavila jako vědecká disciplína a začala se ihned těšit velké vážnosti. Pronikla do všech úrovní školního vzdělávání, a to včetně akademických studií, v jejichž rámci se vzdělávali budoucí učitelé. Následkem toho došlo k profesionalizaci historiografické praxe, jejíž plody přestaly být souborem morálních příkladů, rozpravou o světě z pera čestného člověka² nebo arzenálem politických argumentů. Historikové si napříště kladli za cíl pravdivý popis minulých událostí. Metodické zásady historie jako vědeckého oboru formuloval roku 1876 Gabriel Monod v prvním čísle jím založeného časopisu *Revue Historique*. Přívrženci jeho metodické školy³ položili historické vědě základy, na nichž obor spočívá dosud. Třebaže se z tohoto hlediska jednalo o moderní školu, její stoupenci sdíleli s předcházející dlouhou tradicí téměř exkluzivní zájem o politické události a významné osoby.

Díla historiků z počátku 20. století byla ovlivněna středověkými kronikami a snahou o objektivní rekonstrukci dějin. Pojednávala pro-

² Autor používá pojem „honnête homme“, tj. „čestný člověk“, který vymezuje ideál lidství formulovaný francouzskými filozofy a spisovateli v 17. století. Jedná se o vzdělance s obecnými a ucelenými znalostmi, jemuž se podařilo nalézt rovnováhu mezi rozdílnými tendencemi jako např. žádostmi těla a žádostmi ducha či antickými a křesťanskými hodnotami. – Pozn. překl.

³ Francouzský výraz *école méthodique*, tj. metodická škola, označuje myšlenkový směr historické vědy konce 19. století. Jeho stoupenci si kladli za cíl dospět na základě aplikace přísného metodického postupu k objektivnímu uchopení minulosti. – Pozn. překl.

to výhradně o významných událostech či politickém dění. Jako příklad lze uvést vynikající svazek Alfreda Covilla o 14. století, který je součástí knižnice Dějiny Francie od počátků až po revoluci (*Histoire de France depuis les origines jusqu'à la Révolution*) z roku 1910 vedené Ernestem Lavisse. Coville se domnívá, že 14. a 15. století je v první řadě érou stoleté války. Věnuje proto konfliktu nejvíce prostoru, aniž by ho však analyzoval v celistvosti jako fenomén. Čtenáře seznamuje s jeho příčinami způsobem svědčícím o faktu, že cílem jeho výzkumu nebyla ani tak analýza, jako spíše stanovení řetězce dílčích událostí. Jednotlivé příčiny totiž nepředstavuje podle jejich významnosti, ale čistě v chronologickém pořadí – od nejnovější po tu nejstarší. Na prvním místě uvádí škodlivý vliv Roberta III., jehož závažnost zároveň relativizuje, poté přechází k ekonomickému vztahu s Vlámskem a problému s Gaskoňskem. Nakonec pak zmiňuje starou nenávist pocházející z období rozpadu říše Plantagenetů. Mezi uvedenými faktory však není ustavena žádná hierarchie.

Toto pojetí dějin kritizovala nová generace historiků shromážděných okolo Marca Blocha a Luciena Febvra, kteří založili v roce 1929 revue *Annales*. Odsuzovali iluzorní postoj stoupenců metodické školy, kteří byli mylně přesvědčeni, že objevují objektivně danou dějinnou skutečnost. Nová generace však nechtěla existenci této skutečnosti jednoduše popřít. Snažila se spíše poukázat na to, že předměty historického zkoumání vděčí za své povýšení na „historická fakta“ právě historikovi, který je používá ve svém výkladu. Pokud se rozhodne uchovat na ně vzpomínku, pak proto, že odpovídaly na některou z jeho otázek. Metodická škola přitom sama implicitně zaujímal určitě stanovisko, na jehož základě považovala za dokonalou formu a naplnění historiografické činnosti právě studium skutků a jednání malé elity u moci, která byla hlavním objektem jejího zájmu.

Nový epistemologický postoj vedl badatele k tomu, že upustili od dějin jednotlivce a líčení událostí ve prospěch dějin lidu a analýzy jevů. Právě to jim otevřelo široké pole nových zdrojů, o něž se ve svých zkoumáních opírali. Od té doby již bylo zcela legitimní zabývat se ekonomikou, demografií, povahovými rysy skupin obyvatelstva, každodenním životem, náboženstvím, klimatem, citovostí, vkusem atd. Proměna badatelského přístupu k dějinám měla dopad rovněž na způsob, jakým historici chápali vývoj posledních staletí středověku. Jakmile již dějiny nepředstavovaly řetězec událostí, ale posloupnost problémů, stoletá válka nemohla mít v analýze 14. a 15. století výsadní postavení.

Badatelé od té doby chápou, že tehdejší politika představuje pouze pěnu dějin a odráží hlubokou krizi, jež je příznačná pro konec středověku.

Od stoleté války ke krizi konce středověku

Analýza 14. a 15. století probíhala od 30. let 20. století ve dvou paralelních liniích, které se nakonec protnuly. První navazovala na tradici popisu stoleté války z 19. století, zatímco druhá se stále více zabývala otázkou krize konce středověku z ekonomického hlediska.

O konfliktu vycházely pravidelně nejrůznější publikace, jejich faktický obsah se přitom zpravidla neměnil. V nejhorším případě se jednalo o souhrn dochovaných údajů, v nejlepším pak o volné vyprávění inspirované událostmi. Do druhé skupiny se řadí kniha *Stoletá válka (La guerre de Cent Ans)* z roku 1945, kterou sepsal Édouard Perroy během dlouhých měsíců strávených v úkrytu před gestapem. Další zajímavé dílo představuje kniha z roku 1974, jejíž autor André Leguai se zabýval událostmi převážně na anglické straně sporu. Tento úhel pohledu byl v té době poměrně vzácný.

Z vědeckého hlediska byl zcela jistě nejživější proud, který se odvrátil od přímého líčení průběhu konfliktu s cílem představit 14. a 15. století jako období globální krize, během níž došlo mimo jiné k válce. Výraz „globální krize“ pochází z dějin současnosti a odkazuje na krizový rok 1929 doprovázený dramatickými sociálně-politickými důsledky. V souboru prací *Cambridge Economic History of Europe* (1941) navrhl Michal Postan na základě analýzy ekonomických a zejména demografických dat týkajících se Anglie novou interpretaci konce středověku. Jeho teze se nazývá neomalthusiánská, protože pokládá za příčinu krize konce středověku rozdíl mezi růstem populace a růstem zemědělských zdrojů. Podle této myšlenky se západní Evropa ocitla kolem roku 1300 ve stavu přelidnění kvůli nedostatečným technickým inovacím a nemožnosti dobývat nová úrodná území. Nerovnováha mezi populací a zdroji vedla nakonec k brutálním čistkám v podobě hladomoru (od roku 1315) a epidemií (od roku 1347). Neomalthusiánská teze byla dobře přijata ve Francii, protože zde mohla být bezprostředně aplikována a otevřela nové oblasti bádání. Důraz kladený na křehkou rovnováhu mezi člověkem a jeho prostředím vedl totiž některé francouzské historiky k zájmu o klima. Patří mezi ně i Emmanuel Le Roy Ladurie upozorňující na „malou dobu ledovou“, která mezi 14. a 18. stoletím neblaze ovlivnila pěstování obilovin. Právě

poukazem na tuto skutečnost vysvětluje Le Roy Ladurie hladomory začátku 14. století. Teze Michaela Postana byla rovněž v souladu s výsledky dějinné demografie, rozvinuté ve Francii v 60. letech. V rámci této disciplíny se odhalil neuvěřitelný demografický pokles, k němuž došlo v pozdním středověku, kdy během roku 1347 zemřelo kvůli morové epidemii 35 až 65 % obyvatelstva. Tento objev posílil ponurou vizi daného období a vedl některé historiky k myšlence, že ke zlomu došlo i v jiných oblastech než jen v politice, ekonomice nebo demografii. V 60. letech se badatelé začali zajímat rovněž o lidskou mentalitu a ve výzkumech zaměřených na pozdní středověk zdůrazňovali paniku způsobenou epidemií či zálibu v zobrazování smrti, jež byla vlastní soudobému umění. Na základě těchto analýz bylo možné odhalit krizi konce středověku nejen v ekonomice, ale rovněž v oblastech demografie, kultury a víry. Nastínil se tak celkový civilizační zlom, který byl však zprvu uchopen spíše intuitivně než systematicky.

Badatelé inspirovaní marxismem vypracovali v 70. letech jako alternativu k neomalthusianismu model, který představoval středověkou velkou hospodářskou krizi jako koherentní systém postihující civilizaci 14. a 15. století jako celek. Schéma navržené Michaelem Postanem dovolovalo přesvědčivým způsobem uchopit hospodářskou a demografickou situaci v první polovině 14. století. Na druhou stranu však mohlo jen stěží vysvětlit skutečnost, že epidemie a hladomory přetrvaly až do poloviny 15. století, kdy se opětovně uvolnila úrodná půda a snížil počet hladových krků. Bylo proto třeba uznat, že morová epidemie způsobila hospodářskou nerovnováhu související s nedostatkem populace. Populační úbytek byl pro ekonomiku a demografii stejně škodlivý jako předlidnění začátku 14. století. Marxistické myšlenky dokázaly na rozdíl od neomalthusiánské teze objasnit trvání krize po roce 1347. Jejich hlavním iniciátorem byl ve Francii Guy Bois, jenž je zpracoval ve studii *Krise feudalismu (Crise du feudalisme)* z roku 1976 o venkovské normandské ekonomice na konci středověku.

Guy Bois tvrdí, že nejdůležitější prvek středověkého ekonomického systému představovaly poddanské dávky, díky nimž se mohl pán zmocnit značné části výdělku, který rolníci získali obděláváním půdy. Významný rozvoj mezi 11. a 13. stoletím byl důsledkem této vrchnostenské predace, která nájemce půdy nutila produkovat více, než mohl sám spotřebovat. To však vedlo ke stálému rozšiřování obdělávané půdy namísto zvyšování produkce na již obhospodařovaném území. Osidlování

čím dál méně úrodné půdy vyústilo v pokles zemědělské produktivity, jež se vykompenzovala snížením poddanské dávky. Dokud počet nájemců rostl, pánovy příjmy se neměnily. Když se poté jejich počet stabilizoval kvůli nedostatku půdy k obdělávání, začaly příjmy klesat a samotní rolníci nebyli schopni vyprodukovat dostatečné množství potravy k nasycení svých potomků. Feudalismus proto představoval slepou uličku. Zhoršený zdravotní stav venkovského obyvatelstva byl živnou půdou pro epidemie, jež na sebe nenechaly dlouho čekat. Nižší šlechta se navíc snažila vyrovnat ztráty způsobené špatnou ekonomickou situací. Nejjednodušší cesta k dosažení takového cíle byla vojenská služba pro krále, neboť šlechtě umožnila získat mzdu, kořistit a vymáhat od nepřátel výkupné. Válka tedy představovala pro šlechtu způsob, jak se podílet na přivádění peněz do královské pokladny a zároveň z toho přímo těžit. Krize feudalismu vyvolala černou smrt, stoletou válku a rozvoj státu. Konflikt završil vyčerpání venkovské ekonomiky, protože vedl k nadměrnému zdanění nájemníků. Rozklad hospodářství vyústil v rozklad celé společnosti a v bezprecedentní demografický úbytek, který znamenal rovněž pokles příjmů do pokladny vrchnosti. Vznikl takto bludný kruh, z něhož bylo možné uniknout až v okamžiku, kdy byl nastolen mír a rolníci mohli oživit úrodnou půdu, která zůstala po smrti bývalých nájemců opuštěná.

V porovnání s myšlenkami Michaela Postana umožnila marxistická teze lépe porozumět skutečnosti, že krize pozdního středověku trvala dlouhou dobu a pokračovala rovněž po „nápravě“, již zjednal v roce 1347 mor. Především pak vykreslovala stoletou válku jako jeden z jevů či prvků obecnějšího zlomu. Válka už nepozůstávala z pouhého líčení událostí. Tuto brilantní tezi široce přijímali francouzští historikové v osmdesátých a devadesátých letech 20. století. Ústup velkých ideologií, zvláště marxismu, a tehdejší nezájem o dějiny ekonomie ovšem další bádání tímto směrem zcela ochromily. Napříště se odborníci zabývali výzkumy ve svých jednotlivých oborech, aniž by hledali větší propojení v rámci sjednocujícího tázání. Marxistický model propojil nutnými kauzálními vazbami různá pole, jež tvoří historii jako disciplínu. Proto se zdálo, že vývoj může pokračovat pouze v případě, pokud bude politickým, sociálním, demografickým, náboženským a kulturním dějinám navrácena nezávislost na dějinách ekonomie. Tato obnovená autonomie vedla badatele k zájmu o vnitřní kontinuální dynamiku jednotlivých oblastí, zatímco ruptury obecnějšího rázu probíhající ve 14. a 15. století je

již nezajímaly. Tímto způsobem nakonec došlo k relativizaci krize konce středověku. Guy Bois si jako první povšiml tohoto historiografického kyvadlového pohybu a považoval jej za zpátečnický. V roce 2000 na něj reagoval vydáním knihy *La grande dépression médiévale*, kde se zabývá velkou středověkou hospodářskou krizí ve 14. a 15. století. Jeho výtka o zpátečnictví současného pojetí historiografické praxe je jistě nespravedlivá. Na druhou stranu je třeba uznat, že striktně ekonomická a demografická kauzalita se v této perspektivě příliš relativizuje ve prospěch otázky geneze moderního státu.

Od krize konce středověku ke vzniku moderního státu
Vzhledem k nejnovějším výzkumům lze tedy jen stěží uznat tezi o celkové civilizační krizi příznačné pro konec středověku, již navrhl Guy Bois. Historik, který se snaží syntetizovat dějiny Francie ve 14. a 15. století, si musí vybrat ze dvou možností. Buď musí přijmout *en bloc* starý a potápějící se výkladový systém, nebo brát v potaz novou historiografii, která jednoznačně odmítá marxistický model, aniž by ovšem navrhovala alternativu. V knize Francie za stoleté války (*La France de la guerre de Cent Ans*) z roku 2009 jsem se rozhodl pro druhou možnost.

Znamená to, že se musíme vzdát chápání dějin stoleté války jako fenoménu? Rozhodně ne. Můžeme ji totiž pojmout jako líčení událostí, jež zahrneme do rozsáhlejší analýzy zabývající se vznikem moderního státu. Jeden z výzkumů provedených v 80. a 90. letech totiž právě vznik moderního státu charakterizoval coby jeden z významných politických fenoménů, jenž nese mnohé důsledky. Myšlenka učinila z politiky výkladový klíč schopný nahradit ekonomiku při uspokojivém vysvětlování jevů 14. a 15. století. Jean-Philippe Genet rozvedl otázku vzniku moderního státu jako výkladového klíče dějin během jím organizovaných konferencí a ve svých vlastních výzkumech týkajících se Anglie. Stát je podle něj „moderní“, pokud probíhá politický *dialog* mezi panovníkem a zemí. V dějinách evropských států se takový dialog zrodil z potřeby vladaře *vyjednat zavedení tvrdého daňového systému*, jímž hodlal zatížit lid. Jeho nastolení bylo *důsledkem dlouhých a drahých válek*, které vyžadují mimořádné financování. V západní civilizaci tedy stoletá válka podnítila během 14. století první projev moderního státu. Následky transformace správní monarchie v moderní stát jsou rozmanité: soustředění bohatství do rukou krále, potvrzení jeho suverenity, monopol legitimního násilí,